

իրբեւ ընծայ՝ եւ նըկարէն չղաշատեոն
Եղբրահիւս քրքրմատեսակ ականթով.
Չըքնաղ զարդերն Հէլենէին արգունհի՝
Գեղազանակ ընծաներն իր Լետա մօր,
Ձոր նէ բերած էր Միկէնքէն, երբ կու գար
Դէպ ի Տրոյա՝ ապօրինի հարսնիքին:
Ատոնց հետ նոյնպէս գաւազանը կ'ուզէ,
Ձոր Իլեոնէ՝ Պրիամոսի Դուստրերէն

Երիցագոյնն՝ ատենով ձեռքը կ'առնէր,
Եւ լանջազոյ մարգըրտայեռ իր մանեակն,
Եւ հրկկարգեան պըսակն ոսկի եւ գոհար:
Արդ Աթատէս այս հրամաններն ըստանձնած
Դէպ ի նաւերը կը դիմէ փութաճեմ:

Թարգմ. Հ. Ա. ՂԱՅԻԿԵԱՆ

ԵՆԷԱԿԱՆ ԳԻՐԻՔ Ա.

ՅՈՒՐԵԼԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ Ս. ՂԱՅԱՐՈՒ ՄԷՁ

ՄԱՐԿԻԳՈՒԹԵԱՆ կեանքի իրական թատերարեմիւն վրայ իւրաքանչիւր ան-
հատ դեր մը կը ներկայացընէ՝ աւելի կամ նուազ կարեւոր, աւելի կամ նուազ աչքի
զարնող, կամ շատաչ հանող: Արժանաւոր դերակատարը՝ դրուատիք կ'ընդունին, հա-
կառակները՝ պարսաւանք: Կան այնպիսիք՝ որոց հանրազգային գործոց համարը կը
ծափահարուի բովանդակ մարդկութենէ, եւ կամ անոր մեծագոյն մասէն, ուրիշներ՝
որոց արդիւնալից կեանքը հանդիսապէս կը տօնուի ամբողջ ազգէ մը, եւ են այնպիսիք
ալ՝ որոց արժանիքը աւելի ամփոփ սահմանի մը մէջ ծանօթ ըլլալով՝ կը զովարա-
նուին ընկերութենէ մը եւ կամ ընտանեկան շրջանակէ մը: — Ահա այս վերջիննե-
րուս կը վերաբերէր այն յորեկեան հանդէսը, որ տարւոյս Յունուարի 17ին կատա-
րուեցաւ Ս. Ղազարու կղզեկիս մէջ:

Սակայն անձկագոյն շրջանակի մը մէջ արժանապէս տրուած դրուատիքը՝ դրուա-
տուած անձին գործերուն յարգը չի փոքրկացընէր, ինչպէս ներկայ գտնուող սակա-
ւաթիւ հանդիսատեսներու ծափահարութիւնը՝ արժանապէս գովուած դերակատարի մը
իրական արժէքին նուազութիւն չի նշանակեր:

Վերոյիշեալ հանդիսին ենթական էր՝ Ս. Ղազարու այժմեան Աթոռակալ կամ
Վանահայրն՝ Հ. Դաւիթ Նազարեթեան վարդապետն, որուն յիսնամեայ քահանայու-
թեան յորեկնէն անբաժան՝ կը տօնէր Միաբանութիւնս նաեւ նորա կրօնական եւ
ուսումնական գործունէութեան յիսնամեակը:

Իրօնք եւ Գիտութիւն. ահաւասիկ այն նուիրական աւազանը, որուն մէջ՝ այսպէս
ըսեմ՝ կը մկրտուի Միսիթարեան մը, յետ երկար տարիներու պատրաստութեանց իւր
մանկական եւ պատանեկան հասակի շրջաններուն մէջ: Ազգէն՝ Միաբանութեանս
գիրկը աւանդ ընծայուած հայ երեխան, վանքիս որդիանալով՝ կը վերընծայուի Ազգին,
նուիրելով ինքզինքն աշխատելու իւր բոլոր կեանքով եւ ոյժերով՝ անոր հոգեկան եւ
մտաւորական զարգացման եւ բարոյն, քարոզութեամբ բանին կենաց եւ ուսումնական
ու մանկավարժական աշխատութիւններով: Գործիք մ'է նա այնուհետեւ Աստուածային
Նախախնամութեան ձեռքին մէջ, Փոքրիկ — Միսիթար մը՝ Հսկայ — Միսիթարին գծած
ծրագրին վրայ՝ անոր բազմաշահ եւ վսեմ, աստուածահաճոյ եւ ազգագոյն ձեռնարկը
շարունակելու կոչուած:

Այսպիսի կոչում մ'ունեցաւ՝ բնիկ Կոստանդնուպօլսեցի՝ Նազարեթեան Պօղոս պատանեակն, որ 1850ին Հոկտ.ի մէջ, իւր տասնամիայ հասակին՝ բարեպաշտ ծնողէն ընծայուեցաւ վանքիս Ուսանողարանին. ուր կրօնասէր և ուսումնաջան եռանդեամբ և ընտիր ձիրքերու փայլերով՝ կատարեց յետ Ուսանողութեան շրջանին՝ նաեւ իւր Նորընծայութեան ընթացքը, վանքիս սովորութեան համաձայն՝ անուա- նափոխութեամբ կոչուելով Դաւիթ։ Յետ Ուսանողութեան և Սրբազան Աստիճանաց ընդունելութեան՝ 1860 Յունուար 17ին ձեռնադրուեցաւ ու օծուեցաւ Քահանայ, Արհ. Հիւրմիւզեան Գէորգ Աբրահայրէն Ս. Անտոն Աբրայի տօնին օրը, զոր տարուէ տարի Ուխտս շքեղ հանդիսիւ և ութօրեայ պաշտամամբք կը տօնէ։

Կրօնից և Գիտութեան անձնանուէր պաշտօնեայն հետզհետէ իւր ընտիր ձիրքերով փայլեցաւ այս երկու ասպարէզներուն մէջ, Միաբանութեանս վարչութենէն իրեն յանձնուած զանազան փափուկ պաշտամունքներու մէջ, — Այսպէս կը տեսնենք զինքը արդինաւէտ և խղճամիտ գործունէութեամբ նախ (1861–1865) իբր ուսուցիչ և օգնական վերակացոյի վանքին Նորընծայարանին մէջ. յետոյ (1865–1869) իբր ուսուցիչ և խնամատար—հսկող, և յետոյ Ուսումնապետ վենետկոյ Ռափայէիեան վարժարանին մէջ, երբ այդ վարժարանին ղեկավարութիւնը կը գտնուէր նախ Հ. Աբրահամ Ժարեան վ.ի և քիչ ետքը Հ. Դեւոնդ Մ. Ալիշան վ.ի փորձառու վարչութեան ձեռաց մէջ. իսկ 1869ին՝ իւր ծնողաց քանի մ'ամսի այցելութենէն վերջը՝ կարգուեցաւ վերակացու վանքիս աշակերտաց. զոր շարունակեց մինչեւ 1879 տարին, առաջնորդելով Նորընծայարանի իւր Դասուն՝ նաեւ բարձրագոյն վարժարանի կամ Կղերականոցի ընթացքին մէջ։

Այս ծանր և նուիրական պաշտաման միջոցին՝ իւր երիտասարդական եռանդը զուգահեռանելով խոհմ և լրջամիտ քնաւորութեանն հետ՝ գիտցաւ ոչ միայն ըլլալ սիրելի իւր կրօնակցաց և աշակերտաց, այլ չբաւականանալով իւր անձնական և վանական ուսուցչաց դասախօսութիւններով, ջանաց և յաշնոյցաւ վանքիս գիտական — ուսումնական ծրագիրն ընդլայնել և բարձրացընել՝ անոնց դասաւանդութիւնը յանձնելով նաեւ վենետկի պետական գիտնազոյններու և լիկէոններու ընտրելագոյն ուսուցչաց խումբի մը ձեռքը, իրեն վերապահելով միշտ կրօնագիտականին հետ հայկաբանական հիւղը, և ամենայն ոգով ջանալով ազգային ուսմանց մէջ յառաջացնել իւր սաները, և այսպէս կրցաւ ապագային զարգացեալ ուսումնաւարտ քահանայից դաս մը ներկայացընել Միաբանութեանս, որոցմէ ոմանք ներկայիս կը գործեն վանքիս վարչա-կան ասպարիզին մէջ, ուրիշներ ալ արդէն ծանօթ են Ազգիս՝ իրենց գիտական և քանասիրական հրատարակութիւններով, և մաս մ'ալ կը գործեն ժողովրդական և կամ վարժարանական ուսուցչութեանց արդինաւէտ ընթացքի մէջ։

Մեծարգոյ Յօրելինաւորն իւր այս տասնամիայ վերակացութեան շրջանին մէջ՝ մասնակցեց ի նաեւ վանքիս զանազան գործերուն, մերթ « Բազմալէպ Հանդիսի » Խմբագրութեամբ, մերթ Տպագրատան վարչութեամբ ինչպէս նաեւ վարչական ժողովի անդամակցութեամբ։

Կը տեսնենք զինքը յետոյ յետոյ 1880 տարւոյն մէջ՝ կոչուած վանքիս վարչութենէն՝ Մուրասն—Ռափայէիեան վարժարանին Տեսչութեան պաշտօնին, զոր վարեց մինչեւ 1885 տարւոյն վերջը։ Այս վեցամեայ շրջանին մէջ ընծայեց Ազգիս և գիտութեանց և գեղարուեստից՝ ոչ նուազ պատուաբեր ուսումնաւարտ աշակերտներու բազմութիւն մը, որոց ոչ սակաւք իրենց ղիրքով և հոշակով ներկայիս ծանօթ են նաեւ Ազգիս մէջ, զոր օրինակ. Բրօֆ. Երուանդ Տորդ. Աբլան (Խարբերդցի. ներկայիս մասնագէտ բժիշկ ականջի, կոկորդի, քթի հիւանդութեանց և Ուսուցիչ Փատուայի Համալսարանին մէջ). — Տորդ. Գր. Հալաճեան (Կ. Պոլսեցի. Դեղագործ և Դեղավաճառ)։

— Տոբչ. Կար. Խանճեան (Ալլերիանուպոլսեցի. Բժիշկ և Վիրաբոյժ). — Տոբչ. Կար. Մազաստար (Կ. Պոլսեցի. մանկաբարձ Բժիշկ և Վիրաբոյժ). — Բուզանդ էֆ. Մա- սրաֆեան և Յակոբ էֆ. Յակոբեան (Սամսոնցիք. վաճառականք ծխախոտոյ և Գոր- ծարանատեարք յեզիպտոս). — Յակոբ էֆ. Գասապեան (Սիմֆէրոպոլցի. հաշուազէտ և վաճառական). — Վահրամ էֆ. Սվանեան (Կ. Պոլսեցի. ճարտար դաշնակահար և երգահան). — Արշակ Խան Թօթվանեան (Պարսկահայ. յաջողակ պատկերահան և նկարիչ Շահին). — Յովսէփ էֆ. Մէլիքեան (Կարնեցի. վաճառական ի Ռուսահայս). — Յարութիւն էֆ. Ունճեան (Կ. Պոլսեցի, այժմ փարիզ բնակող ծանօթ գրագէտն), և այլն, և այլն:

Իսկ ողբացեալն Արփիար Արփիարեան նշանաւոր հրապարակագիրն, որ մեր Մեծարգոյ Յորելեանաւորին Ուսումնապետութեան ժամանակ ի Ռափ. վարժարանի՝ Հ. Ղ. Ալիշանի Տեսչութեան օրով՝ ազգային լեզուն և ընդհանուր գրագիտութիւնն իր ուսումնապետէն սորված էր՝ «Շատ օգտուած եմ իր դասերէն», կ'ըսէր, աւելցնելով՝ Թէ «Հայր նազարեթեանի ձեռքը մեծցած աշակերտները՝ ընդհանուր առնելով բա- րեկրթութեան յատուկ դրոշմ մ'ունին վրանին»:

Յետ արդինաւէտ խաղաղութեամբ աւարտելու իւր Տեսչական ընթացքը՝ վերս- տին կը տեսնենք զինքը 1886 տարւոյն մէջ ի Կ. Պոլիս. ուր նախ Ագարեան Կա- թողիկոս-Պատրիարքէն կարգուեցաւ ժողովրդապետ ի Սամաթիա, և ապա հրաւիրուե- ցաւ, յատուկ նամակաւ խաչանն էֆ. ի ընդհանուր Հայկաբանութեան դասախօսութեան պաշտօնին Ղալաթիոյ Կեդրոնական վարժարանին մէջ, զոր չկրցաւ յանձնառու ըլլալ զբաղանացը շատութեան համար, վասն զի Հոգեւոր Տեսուչ և դասատու կարգուած էր Համագեաց Օրիորդաց վարժարանին, զոր վարեց հինգ տարի, և Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Ուսումնարանին մէջ արդէն բարձր Հայկաբանութեան ուսուցիչ էր, և խմբագրապետ Պատկեր ուսումնաթիւրթին, և անդամ Կ. Պատրիարքական այլևայլ ժողովոց:

Միաբանութիւնս 1892ին զինքը Տեսուչ անուանեց Բերայի Մխիթարեան վար- ժարանին, և 1897ին սկիզբը այդ պաշտաման գործին հետ՝ անուանուեցաւ նաեւ Փոխանորդ Մեծաւոր Մխիթարեան Հարց Կ. Պոլսի. Գանի մը տարիէն Փատուայի հայազգի Համալսարանական Ուսանողաց Հոգաբարձութեան առժամանակեայ գործէն վերջը՝ երրորդ անգամ Արեւելք ուղարկուեցաւ Միաբանութեանս վարչութիւնէն՝ հո- վուելու ժողովրդապետական պաշտօնով Նիկոմիդիոյ հայ-կաթողիկէները, և կատա- րելու միանգամայն տեղւոյն և շրջակայից մոտրփախտութեան գործը ինչպէս Կ. Պոլսե- ցիք՝ այսպէս նաեւ Նիկոմիդացիք մինչեւ ցայսօր կը յիշեն իր հոգեշահ վաստակներն և եռանդուն քարոզատուութիւններն, որոնք զինքը յարգելի ըրին ոչ միայն Կաթո-ղիկէ հասարակութեան, այլ նաեւ մեր միւս համազգի եղբարց, և յատկապէս անոնց Գեր. Առաջնորդին մեծարանաց:

Սակայն 1903ին Գեկու. ի մէջ վերստին վենետիկ հրաւիրուեցաւ Մեծ. ծերունին արդիւնքով քան տարեօք, ուր վանքիս վարչութեան Խորհրդական անդամ ընտրուե- ցաւ, և շարունակեց մինչեւ անցեալ ամի վանական Ընդհանուր ժողովը, յորում վերահաստատուեցաւ նոյն պաշտաման մէջ և ընդ նմին ընտրուեցաւ Աթոռակալ Արհիա- պատրի. Ուստիս. և Յորելեան հանդիսի առթիւ արտայայտելով Ուխտս իւր միշտ առ Մեծ. Յորելեարն տածած անխախտ համարումն և համակրութիւնը՝ մաղթեց իրեն և կը մաղթէ միշտ երկար տարիներ՝ իւր բարձր պաշտաման մէջ օգտակար լինելու Միա- բանութեանս:

Ակնեբեւ է՝ որ ժողովրդապետական և դաստիարակութեան գործերով զբաղող մը՝ դժուարին է որ ընդարձակ ժամանակ կարենայ տրամադրել սեփական ուսումնա- կան գործերու և հրատարակութեանց. այսու հանդերձ Մեծ. Հ. Դաւիթ վ. Նազա-

րեթեան գիտցած է իւր գրադմունքներէն ներուած ժամերը օգտաւէտ կերպով գործածել՝ բաց ի Բագմավեպի և Պատկերի մէջ հրատարակած ոչ սակաւաթիւ յօդուածներէն՝ և ինքնագիր ու թարգմանուած քերթուածներէն՝ նաեւ հետեւեալ երկասիրութեանց թարգմանութիւններով.

Առաքինի և քաղաքակիրթ պատանի. — Հեղինակ Կեսար Քանզու.

Առձեռն բարոյական և քաղաքական տնտեսութիւն. » Ռարէ

Բիշչիուլա, վիպասանութիւն . . . » Սէնդին

Քերթուած ծառոյ . . . » Տը Լաբրատ

Հատուցող քերթուածը յԱստուածային Տեսարանէն . » Տանդէ

Աստուածային կատակերգութիւն. — Դոմիք, Մա.

բարան, Արքայութիւն (դեռ անտիպ) . . . » Տանդէ

Ս. Կոյսն Հին և Նոր Կտակարանաց մէջ (2 հատոր) » Սէկիւր

Մրուինէը շնորհակալեաց առ ամենատար Կոյսն,

(ինքնագիր և թարգմանեալ տաղը)

Այսքան համառօտ կենսագրական մը բաւական համարելով, կը թողում այժմ Յոբեկան Հանդիսին նկարագրութիւնը վիճելոյ մէջ հրատարակուած իտալական Difesa (Պաշտպանութիւն) օրաթերթին, որուն 1910 տարւոյս 19—20 Յունուարի թիւէն կը գնեմ թարգմաւարար հետեւեալ տողերը.

«Ընտանեկան հանդիս մը Հայոց-կղզայն մէջ: — Յոբեկան քահանայութեան Աթոռակալի: «Երկուշաբթի օրը՝ Ս. Ղազարու Հայագգի Միանձանց պաշտպանին Ս. Անտոն Աբբայի տօնին օրը՝ հանդիպելով միանգամայն Հայագգի—Հայրերուն Աթոռակալին Մեծ. Հ. Դաւիթ Նազաւ, րեթեան վարդապետին քահանայութեան յիսնամեակը՝ (ինչպէս մեր շաբաթ օրուան թուոյն մէջ կանխեցինք գեկուցանելու) ամենաշքեղ հանդիսի կատարուեցաւ վերոյիշեալ Յոբեկանուորէն հայկական վսեմ ծէսով ծայնաւոր Պատարագը: Մեծ. Յոբեկանուորէն հինգ տասնեակ տարիներու շրջանին մէջ մեծամեծ արդիւնքներ ունեցած է Միաբանութենէն իրեն յանձնուած գանազան պաշտամունքներուն մէջ, եթէ՛ իբրեւ Վերակացու Ս. Ղազարու Վանքին կղերանոցին, եթէ՛ իբրեւ վեհապետեւէ վանետոյ և Կ. Պոլսի մէջ Միսիթարեանց վարած վարժարաններուն, և եթէ՛ իբրեւ Ժողովրդապետ Գործ Սփոյն Նիկոմիդիա (Իզմիր) քաղաքի հայ-կաթոլիկ հաստատուելոյ:

«Այսպիսի բարոյական վաստակոց զարդը կ'աւելցնեն նաեւ ոչ սակաւաթիւ իւր գրական երկերը, զորս հրատարակեր է Ս. Ղազարու Հայկական—Տպարանը: Այս գրական վաստակոց մէջ յիշատակելի են իւր աշխատակցութիւնն և խմբագրականութիւնը Բագմավեպ հայագիտ ուսումնաթերթին, և հին հայկական լեզուով ամբողջական թարգմանութիւնն Աստուածային կատակերգութեան (La Divina Commedia) Տանդէի, և ուրիշ թարգմանութիւններ գրական և հոգեւոր գործոց իտալացի և գաղղիացի հեղինակներու, Քանդուի, Սէնդինի, Ռարէի, Լաբրատի, Մանեռ, և այլն:

«Երկուշաբթի օրուան կոծնական հանդիսին յաջորդեց յետոյ Մեծ. Յոբեկանուորին ի պատիւ տրուած խնջոյք, որուն կը նախագահէր Նորին Գերապաշտութիւնին իգնատիոս Արքեպս. Կիրեղեան, Միաբանութեան Ընդհ. Աբբայայն, շրջապատուած Վանքին բոլոր Մեծ. Հայրերէն և աշակերտներէն, ինչպէս նաեւ վանեակցից այլեւայլ ժողովրդապետներէ և Քահանաներէ, բարեկամք Միաբանութեան և Ուսուցիչ Ս. Ղազարու կղերանոցին, և քանի մ'ալ նախկին աշակերտներէ Մուրատ—Ռափայելեան վարժարանին:

«Զուարթալից հանդէսն սկսաւ յորտնկայ օնկնդրութեամբ Աբբազան Քահանայապետին կողմանէ ուղարկուած հետեւեալ օրհնութեան զրույ:

«Աբբազան Քահանայապետին կը շնորհէ հայցուած Առաքելական իր օրհնութիւնն՝ Միսիթարեան Միանձանց Ս. Ղազարու Աթոռակալին՝ Մեծ. Հայր Դաւիթ Վ. Նազարեթեանի՝ իւր Քահանայութեան յիսնամեայ յօբեկին առիթով:

Հաւով, 16 Յունուար

ԿԱՐ. ՄԵՌՈՒ ՏԵԼ ՎԱԼ

Որոշ ամատասխանց իտալերէն լեզուով Մեծ. Յոբեկանուորին՝ ի երակտագիտական զգացմամբ. «Երանդուն յուզմամբ իմ յարգալի շնորհակալութիւններս կը մատուցանեմ առաջի Գաղղից Նորին Աբբագիտութեան, ամենասիրելի մեր Քահանայապետին Պիոս Ժ.ի, որ ներկայ ժա. սահմանին մէջ շքեղապէս կը գահակալէ, և կը մաղթեմ ջերմազով որ շնորհին ներկիւք երկար տարիներու շարքով Նորին Աբբագիտութեան ամէն տեսակ բարեկաշխոյութիւններ, հանդերձ միսիթարութեամբ օր ըստ օրէ տեսնելու բազաւանճումը՝ Աստուծոյ Իրեն հայրական և իմաստուն

խնամոց յանձնուած հօտին, իբրեւ Գերագոյն Հովուապետի հոգւոց երկրիս վրայ: Կեցցէ՛ Նորին Սրբազնութիւնն Պիոս Տասներորդ »:

«Շքեղազարդ ընդարձակ ճաշարանը թնդաց եռանդուն ծափահարութեանց շառամամբ՝ ուղղուած առ Ս. Փահանայապետն:

«Հանդիսաւէտ սրահը դարձեալ կրկին և կրկին անգամներ ոգեւորուեցաւ ոչ միայն Նորին Գերապայծառութեան Ալքեպս. Աբրահօր սրտաբուղի բաժակաճառին առիթով, այլ նաեւ ընթերցմամբ չնորհաւորութեանց զանազան հեռագիրներու, որոնք հասած էին Տրապիզոնէն, Կ. Պոլսէն, Տփղիսէն, Բարիզէն, Եղիսաբեթուպօլսէն և այլն, ինչպէս նաեւ շատ մը բանաստեղծութեանց և ճառախօսութեանց առիթներով, որոնք կ'ընդմիջէին նոյն հանդիսին յիշատակաւ գնուած գեղեցիկ կրօնփոփոնի մը ընտիր երաժշտական կտորները: Աշակերտաց երգերուն կը յաջորդէին մերթ ընդմերթ ընթերցմունք և բաշխումն Հայրերէն, (Հ. Ա. Վ. Տիրոյեան, և 88. ՀՀ. Ներսէս Անդրիկեան և Ղեկունջ Տայեան) և հայ ժառանգաւորներէ և Մ. Թափ. վարժարանի աշակերտներէն յօրինուած բանաստեղծութեանց և տպագրութեանց, որոց մէջ յիշատակենք հին հայերէնով հրատարակուածը «Հատուկտիր բանք և ճառք անտիպք ի Մատենագրութեանց Նախնեաց ի վերայ ժամասացութեանց և Ս. Պատարագին» նուիրուած Մեծ. Գրեթիխաւորին:

«Ճառախօսութեանց մէջ արժանապէս դրուատեօք ծափահարուեցան՝ ազնուական և բարձր զգացմամբ կրօնից և հայրենասիրութեան արտասանուածներն, մին ի Մեծ. Հ. Բարսեղ Վ. Սարգիսեանէ, Աւսուցչապետէ Իմաստասիրութեան, միւսն Փատուայի Համալսարանի Աւսուցչապետէն՝ Բժշկապետ Ե. Արսլանեանէ, որ Վենետիկ վարժարանին մէջ՝ Նախկին աշակերտ եղած է Մեծ. Գրեթիխաւորին:

«Ի վերջոյ՝ ազնուատիպ չնորհակալութեանց և երախտագիտական արտայայտութեանց խօսքերն Մեծ. Գրեթիխաւորին Հայր Դաւթի՝ կնիք եղան այս սրտաբուղի և հաճոյալիլ հանդիսին, որ ներկայից ամենուն ոգւոյն մէջ ամենաբարցր յիշատակի անմոռաց տպաւորութիւն մը թողուց»:

S.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՒ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԳԵՐԸ

Ինչպէս յայտնի է, մեր անցեալ յուսման նիւթն էր ընկերվարութիւնը և անոր զանազան դպրոցները:

Այս անգամ պիտի խօսինք Պետական կոչուած ընկերվարութեան (Socialisme d'Etat) վրայ:

Այսու հանդերձ, մեր ներկայ նիւթին ձեռնարկելէ առաջ, աստանօր անցողակի յիշենք որ ընկերվարական այդ զանազան դպրոցներուն մէջ կայ նաև անիշխանականութիւնը (Anarchisme):

Սակայն, շիտակն ըսած ըլլալու համար, անիշխանականութեան չի վայելեր ընկերվարական յատկացուցիչը, որովհետև այդ դպրոցը այնպիսի սկզբունքներ ունի որոնք բոլորովին ներհակ են ընկերվարութեան, որպէս յետին ծայր չա-

փազանցեալ զաղափար անհատականութեան, ստակում ամեն կարգուկանոնի, տապալում ամեն իշխանութեան ևայլն, ևայլն: Գիտական գեոնին վրայ զանիշխանականութիւնը Socialisme libertaire ալ կը կոչեն՝ լիակատար և չափազանց ազատութիւն պահանջելուն համար:

Անիշխանականութեան ընդհանրապէս ուսական ծագում կը վերագրեն՝ սա նկատողութեան յենլով որ ան ամենէն առաջ երկու ուսանելու կողմէ քարոզուեցաւ, այսինքն Պաքոտէնիի և Քրօթաթքիի կողմէ, և մէյժ ալ սա պատճառաւ որ ընդհանրապէս անիշխանականութիւնը կը շփոթեն ոչնչականութեան (nihilisme) հետ, թէպէտև առաջինը որ և է աղերս չունենալ երկրորդին հետ, որ ի վեր քան զամենայն քաղաքական վարդապետութիւն մըն է. արդէն, իսկապէս անիշխանականութիւնը տարածուած է աւելի լատինազգի երկրներու՝ Ֆրանսայի, Սպանիոյ և իտալիոյ մէջ: